

What is a “Double Effect” case?

An action which leads to both a positive and a negative result

Action	Preventing	Causing	Direct?
Vaccine with strong reaction	Death	Pain/Illness	Indirect
Amputation of gangrenous limb	Death	Pain/Disfigurement	Direct
Palliative end-of-life care	Pain	Death (for our purposes)	Indirect
Anti-gasping paralytics	Pain	Death	Direct
Paxil causing impotence	Pain/Danger	Sin (for our purposes)	Indirect
Ectopic abortion w/methotrexate	Death	Death of fetus	Direct

Double Effect Reasoning

Thomas Aquinas, *Summa Theologica* (http://faculty.cua.edu/hoffmann/courses/864_1061/864_10_self-defense.pdf)

The biblical burglar

Aquinas and the principle of Double Effect: Double Effect permits the inevitable, and prohibits the intended.

Defining intent

Halachah

Non-medicine – We prohibit the inevitable, as well as the intended

Medicine

פסיק רישיה and דבר שאינו מתכוון

Treating pain is therapeutic?

ורפא ירפא extends our authority

Why we need permission to heal

Painful and dangerous medicine

Two exceptions – Pikuach nefesh and Causing transgression

The differences between Double Effect and **ורפא ירפא**

In principle

Intended medical harm

Inevitable, unintended, non-medical harm

Unintended taking of a life

Application to our cases

Action	Double Effect	ורפא ירפא
Vaccine with strong reaction	Approves	Approves
Amputation of gangrenous limb	Prohibits	Approves
Palliative end-of-life care (<i>for our purposes</i>)	Approves if sufficient benefit	Prohibits if death is inevitable
Anti-gasping paralytics	Prohibits if it causes death	Prohibits if death is inevitable
Paxil causing impotence (<i>for our purposes</i>)	Approves	Prohibits
Ectopic abortion w/methotrexate	Prohibits	Approves

Sources

"Double Effect" proponents

א. שמות פרק כב:א

אם במחותרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים:

1. I do not agree with the opinion that one may kill a man lest one be killed by him; unless one be a soldier, exercise a public office, so that one does it not for oneself but for others.
2. Nothing hinders one act from having two effects, only one of which is intended, while the other is beside the intention. ... Accordingly, the act of self-defense may have two effects: one, the saving of one's life; the other, the slaying of the aggressor... Though proceeding from a good intention, an act may be rendered unlawful if it be out of proportion to the end.

Defining intent

- Where the harm causes the benefit
- Intent vs. Foresight
- In order vs. Because (the party case)
- Thick intent and thin intent (the blocked entrance to the cave)

Halachah: Non-medicine

ב. תלמוד בבלי מסכת שבת דף מו עמוד ב

רבי שמעון אומר גורר אדם כסא מטה וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ

ג. תלמוד בבלי מסכת שבת דף עה עמוד א

תנו רבנן הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת רבי יהודה אומר חייב שתים שהיה רבי יהודה אומר פציעה בכלל דישה אמרו לו אין פציעה בכלל דישה אמר רבא מאי טעמא דרבנן קסברי אין דישה אלא לגדולי קרקע וליחייב נמי משום נטילת נשמה אמר רבי יוחנן שפצעו מת רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישא ולא ימות שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניהא ליה כי היכי דליציל ציבעיה

ד. רמב"ם הלכות כלאים פרק י הלכה טז

תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, והצנועין תופרים בארץ, וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה שיציל להם הכלאים שעל כתפן מן החמה, ולא יתכוונו בגשמים להתחמם בו, והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן.

ה. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א סימן קד

נשאלתי מאחד אם מותר להתפרנס ממשחק זריקת הכדורים שנקרא באל בלע"ז שיש לחוש לסכנה כדאירע לאחד מכמה אלפים שנסתכן. והשבתי שלע"ד יש להתיר דהא מפורש בב"מ דף קי"ב על קרא דואליו נושא נפשו מפני מה נתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכרו אלמא דמותר להתפרנס אף כשאיכא חשש סכנה לאופן רחוק

ו. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כט:-ל.

מ/משנה/ לולב הגזול והיבש פסול...

בשלמא יום טוב ראשון דכתיב +ויקרא כג+ לכם משלכם אלא ביום טוב שני אמאי לא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה שנאמר +מלאכי א+ והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה גזול דומיא דפסח מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא

Halachah: Medicine

ז. ר' יעקב עמדין, מור וקציעה או"ח שכח

יש שבחרין בספק נפשות כדי להציל עצמן מיסורין קשיין כאותן שמוסרין עצמן לחיתוך מפני אבן שבכיס ובגיד וחצץ הכליות הכואב אותן מאד בצער קשה כמוות ר"ל. ולאלה מניחין אותן לעשות כחפצם בלי מוחה, מחמת שכמה פעמים נושעים ונרפאים.

ח. רא"ש מסכת שבת יד:ט

בשאלות דרב אחאי כתוב "אסור לשתות סמא דמעלי לגופא ומיעקר משום דכתיב ובארצכם לא תעשו קרי ביה לא תיעשו. ודוקא לרבי יהודה הוא דאסור דאית ליה דבר שאין מתכוין אסור. אבל לרבי שמעון מותר כיון שאין מתכוין לסירוס אלא לרפואה. והא דקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הני מילי במילי דשבת אבל בכל התורה כולה קי"ל כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור." ואין דבריו נראין בזה דבכל התורה קי"ל כר' שמעון כדמשמע לעיל פרק המוציא (דף פא ב) גבי נזיר חופף ומפספס דמינה פסיק רבי יוחנן הלכה כר' שמעון כסתם משנה וכן בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד א) עלה דאין מקיזין דם לבכור דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון ופריך "אהיאי? אילימא רבי שמעון דמתני' עד השתא לא אשמעינן שמואל דהלכה כרבי שמעון? והאמר רב חייא בר אשי כו" ומה פריך? אע"ג דאשמעינן שמואל הלכה כרבי שמעון בשבת אכתי איצטריך לאשמעינן בעלמא! אלא ודאי אין חילוק בין שבת לשאר איסורין. והיכא דשתי סמא לרפואה ומיעקר אסור אפילו לר' שמעון דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. ולא שייכי כאן דברי בעל הערוך דאמר לא אסר רבי שמעון פסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה, דהיינו דוקא לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורים לא בעינן דניחא ליה

ט. מאירי, בית הבחירה סנהדרין פד:

באביו ואמו פטור בדיעבד אלא שלכתחלה אסור לו. מעתה בן לא יקיז דם לאביו לכתחלה ולא יטול קוץ התחוב בבשרו ולא יפיס לו מורסא וכיוצא באלו מחשש חבורה, ואם עשה לכונת רפואה פטור. ודברים אלו דוקא בשיש אחר לעשות אבל אם אין שם אחר והם מסתכנים או מצטערים עושה ברשותם לכתחלה ומצוה עליו לעשות:

י. שולחן ערוך יורה דעה סימן רמא סעיף ג

היה קוץ תחוב לאביו, לא יוציאנו, שמא יבא לעשות בו חבורה. וכן אם הוא מקיז דם, או רופא, לא יקיז דם לאביו ולא יחתוך לו אבר, אף על פי שמכוין לרפואה. הגה: בד"א, בשיש שם אחר לעשות. אבל אם אין שם אחר לעשות והוא מצטער, הרי הוא מקיזו וחותך לו כפי מה שירשוהו לעשות. (גם זה בטור ורמב"ם פ"ה מה' ממרים).

יא. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן עג

במי שיש לו מחלת סרטן (קענסער) שכבר התפשט שאין רואים הרופאים שיוכל להאריך ימים אף בניתוח אלא שעושים ניתוח על עיקר המקום כדי להמעיט היסורין ויותר מצוי זה כשעיקר הסרטן הוא בפראסטאט /בערמונה/ שמסירין הרופאים בניתוח את הביצים, אם מותר לעשות זה. הנה זה מותר שאף בשביל הסרת היסורין מותר לעשות ניתוח בחולה דסכנה, וגם מסתבר שהוא מאריך חייו לאיזו שעה קטנה אף שלא ידוע זה גם לרופאים, דודאי מסתבר ששני חולים מסוכנים במחלה אחת אבל האחד אין לו יסורין, והאחד יש לו יסורין, שבדרך הטבע מי שאין לו יסורין יחיה יותר מעט דהיסורין גדולים נמי מקצרין החיים, ולכן ודאי שמותר אף שעושה סירוס שהוא בלאו כיון שהוא חולה מסוכן יש לעשות הניתוח הזה אף שהוא רק להקל יסוריו.

יב. שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן פז

הדעת נוטה שגם היסורים המצערים את האדם כשהם קשים ל"ע גם המה מקרבים איך שהוא את מיתתו, ואפילו אנחה הא שוברת חצי גופו של אדם

יג. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פה עמוד א

בי ר' ישמעאל אומר + שמות כ"א+ ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות

יד. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף כז עמוד ב

אמר רבא א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רב חסדא אמר ר' יוחנן ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן [מעובדי כוכבים, שמא יהרגו לחולה]. ודאי מת מתרפאין מהן. מת האיכא חיי שעה! לחיי שעה לא חיישינן. ומנא תימרא דלחיי שעה לא חיישינן? דכתיב +מלכים ב' ז+ אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם והאיכא חיי שעה אלא לאו לחיי שעה לא חיישינן

טו. רמב"ן, תורת האדם שער המיחוש - ענין הסכנה

וקשיא לי הא דגרסינן בפ' אלו הן הנחנקין (פ"ד ב') איבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו, רב מתנה אמר ואהבת לרעך כמוך, רב דימי בר חנניה אמר מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור. רב פפא לא שביק ליה לבריה [למשקל ליה סילוא, מר בריה דרבינא לא שביק ליה לבריה] למפתח ליה בועיה דלמא חביל ביה והוי לי' שגגת איסור, אי הכי אחר נמי אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק, הדין הוא סוגיא דהתם. והשתא תמיהא לי אם כן לא יתעסק בקי ברפואות כלל דלמא טעי וה"ל שגגת סייף. ועוד מ"ש בן בהקזה דאביו ומ"ש אחר בהקזה דחבריה, דהתם נמי דלמא מזיק לי', שכמה דברים של סכנה תלוין בהקזה.

ועוד אם נחוש לרופא, אף החולה יחוש לעצמו, שאם מרפאין אותו בסממנים והוא אוכלן, בכוס של עיקרין ושתה אותן, שמא טעו בחולי או ברפואה ונמצא שהמית את עצמו, שטעותן של רופאים סם המות הוא, ונמצא שאף החולה עצמו בא לבית הספק. וי"ל כיון שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות, ומצוה נמי היא דרמיא רחמנא עליה אין לו לחוש כלום, שאם מתנהג ברפואות כשורה לפי דעתו, אין לו בהן אלא מצוה, דרחמנא פקדי' לרפויי, וליביה אנסיה למטעא.

טז. ר' קוק. שו"ת דעת כהן (ענייני יורה דעה) סימן קמ

ופשטם של דברי חז"ל (ב"ק פ"ה), ורפא ירפא מכאן שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות, מורה כן, שעיקר הרפואה מצד חכמתה מסופקת היא, שאם ה' דבר ברור איך יעלה עה"ד שלא יהי' מחויב לרפאות, וכי אין עובר על לא תעמוד על דם ריעך על כל צרה שבאה עליו אפי' מן השמים, וארי' בידי שמים הוא (כדאי' כתובות ד' למד /ל"/) ומ"מ הרי אנו מצווים להצילו, ואין חשש רחמנא מחי וכו', וה"נ דכותה. אלא שעיקר היסוד מפני שכל עיקרי הרפואה אינם מבוררים כ"כ ואין יודע בבירור אם אין הנחותיהם מסופקות, ע"כ הוצרך לנתינת רשות, שמ"מ אין דרך אחרת לפני בנ"א.

יז. שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן פז

הרפואה המודרנית מכירה בכך שכמעט אין תרופה שלא כרוך בה סיכון בלקיחתה בנסיבות מסוימות. האספירין הפשוט ביותר יכול לגרום לשטפי דם קיבתיים רציניים ביותר במקרים מסוימים ולא יתכן שעקב זאת ימנעו הרופאים ממתן תרופה זו. בכל קופסת תרופות יש הוראות לרופא כיצד להשתמש בתרופה ובהן מצויינות כל אותן תופעות הלוואי המסוכנות שהרופא חייב להכירן ולהתחשב בהופעתן. סיבוכים הכוללים גם כאלה העלולים להביא למיתת החולה. מי מציבור הרופאים לא יתן אנטיביוטיקה, במידת הצורך, בגלל הסיכון הנדיר של סיבוכים רציניים ביותר הקיימים במתן תרופות אלה. גם בכירורגיה קיים הצורך בהחלטות כגון אלה. יש סיכון חיים בכל ניתוח, הן מהניתוח והן מההרדמה. אם היינו מצווים לפעול רק כשהצלחתנו בטוחה וכשאין שום פנים לחשוד שעצם פעולתנו יכולה להחיש את מות החולה - היתה הרפואה משותקת לחלוטין. השיקול הרפואי הוא האיזון בין הסיכוי לסיכון.

יח. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד א

אמר רב אחא הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך ד' אלקי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי קל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו אמר אביי לא לימא אינש הכי דתני דבי רבי ישמעאל + שמות כ"א+ ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות

יט. ר' שלמה זלמן אוירבעד, שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן פו

נתינת תרופות הרגעה הגורמות נזק ללא ידיעת החולה הואיל ויסורים קשים מאד לאדם וא"א לסובלם כמאמרם אלמלי נגדו לחנניה וכו', מסתבר שצריכים לרחם על החולה ולהקל עליו את סבלו ולהשקיט במעט את הכאבים, ובפרט דגם אפשר שכאבים חזקים מחלישים ומזיקים לאדם יותר מהתרופות... כמובן דכל זה דוקא באופן שהכוונה היא אך ורק להשקטת הכאבים ומה שזה עלול לקרב קיצו הוא כעין פסיק רישא דלא ניחא ליה, (כוונתי בהזכרת הענין של פס"ר היא רק על דרך המליצה).

כ. ר' שלמה זלמן אוירבעד, מובא נשמת אברהם יורה דעה שלט:ג

וכל זה כשאין כל זריקה וזריקה בפני עצמה מקצרת חיי החולה בהכרח, אלא מבין רבות מתקצרים חייו